

OBSAH

Autoři – 6
Poděkování – 8
Úvodem – 13
R. Karpáš
Vymezení území – 16

PRAVĚK A STŘEDOVĚK (DO POLOVINY 16. STOLETÍ)

PRAVĚK JIZERSKÝCH HOR (r)

Starší doba kamenná – paleolit,
do 8000 př. n. l. – 20
Střední doba kamenná – mezolit,
8000–5500 př. n. l. – 20
Mladší doba kamenná – neolit,
5500–4000 př. n. l. – 20
Pozdní doba kamenná – eneolit,
4000–2000 př. n. l. – 21
Doba bronzová, 2000–750 př. n. l. – 21
Doba železná, 750 př. n. l. – počátek
letopočtu – 22
Doba římská (starověk) a doba
stěhování národů,
poč. n. l. – 560 n. l. – 22
Počátky slovanského osídlení – 22

Příběh kamenných seker z Jizerských hor – 23
P. Šída, J. Prostředník

STŘEDOVĚKÉ FRÝDLANTSKO

A JEHO OSÍDLENÍ – 26

V. Belling

Úvod – 26

Proces konstituování a územní konsolidace
frýdlantského panství – 26
Frýdlantsko v Záhvozdu
(před rokem 1253) – 26
Frýdlantsko mezi rozpadem Záhvozdu
a příchodem Bibrštejnů (1253–1278) – 27
Frýdlantské panství v éře pánů z Bibrštejna
(po roce 1278) – 28
Frýdlantské panství v politických sporech
pánů z Bibrštejna – 33

Dějiny osídlení Frýdlantska ve středověku – 34

Slovanské osídlení Frýdlantska – 34
Příchod německého etnika – tzv. vrcholná
kolonizace na Frýdlantsku – 36
Založení města Frýdlantu – 39
Vznik církevní organizace
na Frýdlantsku – 40
Sociální struktura vesnic středověkého
Frýdlantska – 41
Lenní šlechta na Frýdlantsku – 43

STŘEDOVĚKÉ OSÍDLENÍ NA ÚZEMÍ DNĚŠNÍHO POLSKA – 46

S. Firszt

Administrativně správní vývoj slezské části
Jizerských hor ve středověku – 46 (r)
Fünfhausen – zmizelá hradištní léna na úpatí
Jizerských hor – 47

Dějiny rodu Schaffgotschů v Dolním

Slezsku – 48

S. Firszt

Renesanční zámek Stara Kamienica – 52

R. M. Luczyński

Hrad Świecie – 55

Hrad a zámek Gryf – 57

Hrad Chojnik – 59

STŘEDOVĚKÉ OSÍDLENÍ JIŽNÍ

ČÁSTI HOR – 62

P. Šída, J. Prostředník

Závěr – 65

NEJSTARŠÍ KOMUNIKAČNÍ SÍŤ – 66

Vývoj komunikační sítě na Liberecku
do 15. století – 66

J. Bock

Nejstarší cesty v Jizerských horách – 66

R. Karpáš, F. Padrta

Cesta z Liberce do Frýdlantu – 67

Další cesty – 68

R. Karpáš

POČÁTKY LIBERCE A JEHO ROZVOJ ZA BIBRŠTEJNŮ (DO 1551) – 70

J. Bock

HORNOLUŽICKÉ ŠESTIMĚSTÍ JAKO SOUSED SEVERNÍCH ČECH – 72

J. Zdíchynec

Žitava – 74

Zhořelec – 75

Löbau – 77

Lubaň – 78

ŠIRŠÍ OKOLÍ JIZERSKÝCH HOR ZA HUSITSKÝCH VÁLEK – 80 (r)

Situace ve Slezsku do roku 1428 – 81
Další vývoj – 82

OD HUSITSKÝCH VÁLEK DO POLOVINY 16. STOLETÍ – 86 (r)

Hraniční spory mezi Bibrštejnem
a Donínou – 86
Období vlády Jiřího z Poděbrad – 86
Od nástupu Jagellonců do poloviny
16. století – 87

Bibrštejnové – 89

Hrad Hamrštejn – 90

Donínové – 92

GOTICKÁ ARCHITEKTURA

A UMĚNÍ – 93

J. Schlesingerová

Gotická architektura – 93
Gotické sochařství a malířství – 95

Gotické památky na polské straně hor – 98 (r)

OD POLOVINY 16. STOLETÍ DO TRICETILETÉ VÁLKY

ČESKÁ STRANA HOR V PŘEBĚLOHORSKÉ DOBĚ – 102

Selské nepokoje na Grabštejnku – 102 (r)

Smiřičtí – 105

Redernové v Čechách – 106

Bedřich z Redemu – 106

Kryštof I. z Redemu – 107

Melchior z Redemu – 107

Redernský „policijní řád“ – 108

M. Svoboda

Kateřina z Redemu – 108 (r)

Kryštof II. z Redemu – 110

Hospodářský rozkvět za Redernů – 111

Zakládání dvorů – 111

Pivovarnictví – 112

Spory o várečné právo – 112

Textilní výroba – 113

Těžba nerostných surovin – 113

I. Rous

Doly Velkého a Malého Štolpichu – 115

I. Rous, J. Klomínský

Stavební aktivity – 117 (r)

Liberecký hejtmán Jáchym Ulrich

z Rosenfeldu – 117

Stará liberecká radnice – 118

Zakládání nových sidel – 119

Školství a duchovní správa – 120

Christoph Demantius – 121

J. B. Sturz

UMĚNÍ V OBDOBÍ RENESANCE – 122

J. Schlesingerová

Městské stavby – 122

Renesanční sochařství a malířství – 125

Kostel Nalezení sv. Kříže ve Frýdlantu – 126

Hrad a zámek Frýdlant – 129

Zámek Liberec – 132

Grabštejn – 135

Renesanční památky na polské straně
hor – 138 (r)

Kamenné kříže – 140

R. Bělohorský

TRICETILETÁ VÁLKA A PROTIREFORMACE

TRICETILETÁ VÁLKA JEJÍ DŮSLEDKY – 144 (r)

Celková situace před Bílou horou – 144

Severočeští šlechtici ve stavovském

povstání – 144

Kryštof z Redemu a stavovské povstání – 144

R. Anděl

Frýdlantské vévodství – terra felix – 146 (r)

První fáze rekatolizace – 146

Hospodářské proměny – 147

Sklonek vlády Albrechta z Valdštejna – 149

Johannes Kepler a Valdštejnovy
horoskopy – 149

Albrecht z Valdštejna – válečný
podnikatel – 150

První polovina třicetileté války
ve Slezsku – 152

Pokračování třicetileté války

(1634–1648) – 153

Konečný účet války – 157

Nová pobělohorská šlechta – 157

Gallasové – 158

Des Foursově – 160

H. Skala

JIZERSKÉ HORY V DRUHÉ POLOVINĚ 17. STOLETÍ – 165

Soupis obyvatel podle víry – 165

R. Karpáš

Obraz společnosti, jak ho podává berní
řula – 167

Pobělohorský exil v širších souvislostech – 168

J. Zdíchynec

Exil z Českého království – 169

Osudy – 170

Rekatolizace a emigrace – 172 (r)

Jizerka, poslední výspa evangeliků – 174

R. Karpáš

Rekatolizace ve Slezsku – 176 (r)

Velká Jizera – 178

I. Rous, J. Stěhulková

Cesty k Velké Jizeře – 178

Velká Jizera na nejstarších mapách – 178

Valoní (Vlaši) a Velká Jizerská louka – 180

Podmínky na Velké Jizerské louce

v 16. a 17. století – 180

Pobělohorskí uprchlíci na Velké Jizerské

louce – 180

Stručně o dalším vývoji – 182

Nové osady a vsi ve Slezsku – 184 (r)

Globicova mapa frýdlantského panství – 186

I. Rous

Zánik lenní soustavy na Frýdlantsku – 189 (r)

Lenní statek Nová Ves – 191

POSTAVENÍ VENKOVSKÉHO LIDU A SELSKÉ REBELIE – 193 (r)

Příčiny povstání – 193

Robotní a další povinnosti poddaných – 193

Stížnosti poddaných – 194

Úloha robotní práce v zajištění provozu

vrchnostenských výrobních podniků

v 17. století – 194

P. Freiwiligg

Selská rebelie – 196 (r)

První fáze povstání – 196

Vojenský zásah – 197

Další fáze selské rebelie – 200
Události roku 1681 a dohra v následujících
letech – 202

Odkaz selských bouří – 204

Andreas Stelzig a jeho dolnořanská
kovárna – 204

R. Karpáš

ZAKLADÁNÍ NOVÝCH VSÍ A OSAD V DRUHÉ POLOVINĚ 17. STOLETÍ – 205 (r)

SPRÁVA GALLASOVSKÝCH

PANSTVÍ NA PŘELOMU

17. A 18. STOLETÍ – 208 (r)

Christian Platz z Ehrentalu – 208

RANÉ A VRCHOLNÉ BAROKO

BAROKNÍ ARCHITEKTURA

DO POLOVINY 18. STOLETÍ – 212

A. Řičánková

Periodizace barokní architektury – 212

Charakter barokní architektury v době
Gallasů – 212

Architekti jizerskohorského baroka – 213

Marco Antonio Canevalle – 213

Franz Matz – 216

Jakub Schedel – 217

Johann Fogenerauer – 218

Závěrem – 219

Kostel a klášter v Hejnicích – 220

Obecný úvod – 220

Nejstarší historie a středověký

kostel – 220

Luteráni versus mariánská úcta – 221

Barokní ambit kolem středověkého

kostela – 222

Uvedení františkánů do Hejnic a stavba

kláštera – 222

Novostavba barokního kostela – 224

Obnova počátkem 20. století – 227

Architekt kostela Tomáš Haffenecker

(1669–1730) – 228

Františkánský cyklus v hejnickém

klášteře – 229 (r)

BAROKNÍ MALÍŘSTVÍ – 230

M. Vondráčková, M. Jandlová Šoškova

BAROKNÍ SOCHAŘSTVÍ – 240 (r)

Liberecký barokní klenot: mariánský sloup

v kostela Nalezení sv. Kříže – 245

E. Cejnarová

Jan Nepomucký, prominentní světec

katolického nebe – 247

A. Řičánková

Život Jana Nepomuckého – 247

Posmrtný život Jana Nepomuckého a vznik

legendy – 247

Blahořečení, svatořečení a následné spory

o svatojánský princip – 247

Světcova ikonografie – 248

Sochy sv. Jana Nepomuckého v oblasti

Jizerských hor – 248

BAROKO NA SEVERNÍ

STRANĚ JIZERSKÝCH HOR

DO ROKU 1740 – 251 (r)

Cisterciácký areál v Cieplích

Šlaských – 252 (r)

HOSPODÁŘSTVÍ DO POLOVINY 18. STOLETÍ

PŘÍBĚH VZESTUPU:

V HLAVNÍ ROLI TEXTIL – 258

P. Freiwiligg

První polovina 18. století – příprava
ke skoku do modernity – 258

Vzpouza libereckých plátenických
tovaryšů – 259

Plátenické cechy v české části Jizerských
hor – 260

Frydlantsko, kraj plátnu zaslibený – 262
Tkalcovský úrok – 262
Střet mezi venkovskými tkalci a plátenickým cechem – 262
Nedatovaný návrh cechovních privilegií plátenického cechu ve Frýdlantu, zpracovaný na základě generálního řemeslnického patentu z roku 1731 – 262
Dětrichovská anomálie – 263
O přízi a vřetení – 264

Liberečtí soukeníci: když učení předčí mistra – 264

Založení a počátky cechu – 264
Valděstjnské intermezzo – 265
Strážné cechu za prvních Gallasů – 265
Prvními v Čechách – 266
Tkalcovský stav – 266
Frýdlantský soukenický cech – 267

Barvíři a postřiháči – 267
Postřiháči – 268
Barvíři – 268

Hrádecký azyl – nejstarší kartounka v českých zemích? 269

PIVOVARY – ZÁKLAD EKONOMIKY VELKOSTATKU – 271

Pivovar ve Frýdlantu – 272

Pivovar v Nové Vsi – 274

Pivovar Grabštejn – 275

Vrchnostenský pivovar v Liberci – 277
Obecní pivovar(y) – 277
Spor o věrečné právo – 278
Vrchnostenský pivovar – 278
Přechod na parostrojní provoz a demolice v osmdesátých letech 19. století – 279

Pivovar ve Smržovce – 280
Josef Grubner (1821–1885) – 281

HISTORIE PO ROCE 1740

VÁLKY O RAKOUSKÉ DĚDICTVÍ – 284 (r)

Slezské války 1740–1745 – 284

Sedmiletá válka 1756–1763 – 286
Bitva u Liberce – 287
Pokračování sedmileté války – 289

Clam-Gallasové – 292

TEREZIÁNSKÝ KATASTR – 294

P. Freiwiligg

Dominikální majetek podle tereziánského katastru – 298

Charakteristika panství v rustikálu tereziánského katastru – uvedeny jen obce v zájmové oblasti – 301

ZEMĚDĚLSTVÍ A ROBOTY V 18. STOLETÍ – 302

Slovníček pojmů – 302

Roboty na panství Smržovka v roce 1775 – 303

Některé aspekty hospodaření a robotní práce na frýdlantském panství – 304
Rostlinná výroba – 304
Živočišná výroba – 304
Struktura hospodaření na dvorech – 305
Zemědělské náčiní a práce při orbě, vláčení, seti a senoseči ve druhé polovině 18. století – 306
Roboty – 307
Závěrem – 307

Zámecký dvůr ve Frýdlantu – 309

Hospodářský dvůr Hajniště – 311

HLADOMOR 1771–1772

A SELSKÉ POVSTÁNÍ 1775 – 312

Počasi a sklizeň 1769–71 – 312
Životní poměry a strava v době hladu – 312
Nemoci a úmrtí – 313
Opatření proti hladu a dopady hladomoru – 313

Selské povstání 1775 – 314

Příčiny – 314

Průběh – 314

Z výsledkového protokolu rychtáře Václava Asmanna z Železného Brodu – 315

Důsledky – 316

Rebelie očima vrchnostenských úředníků – 316

VÁLKA O DĚDICTVÍ

BAVORSKÉ – 318 (r)

Josef II. v severních Čechách – 321

TEREZIÁNSKO-JOSEFSKÉ

REFORMY – 322

P. Freiwiligg

Nejdůležitější reformy tereziánského a tereziánsko-josefského období – 322

Josefské reformy – 323

Patent o zrušení nevolnictví – 324

Text patentu o zrušení nevolnictví – 324

TEXTILNÍ VÝROBA NA PRAHU NOVÉHO VĚKU – 325

Vrcholná éra libereckého soukenictví 1780–1812 – 325

Stabilní plátenictví – 325

Rostoucí soukenictví – 325

Nástup bavlny – 326

Manufakturní výroba v Josefinině údolí – 327

Vliv textilní výroby na růst města – 328

Plátenictví v Jizerských horách ve světle produkčních tabel – 328

K. J. Czoernig o libereckém textilu

na přelomu 18. a 19. století – 329

Manufaktura Johanna Georga Bergera – 329

Johann Georg Berger – 330 (r)

Odrážkový úlunek – 332

P. Freiwiligg

Guberniální zpráva stran udělení privilegia továrně na sukno J. G. Bergera (dáno 25. října 1798) – 333

Janův Důl – manufakturní vesnice – 334

Franz Ulbrich – příběh vzestupu a pádu – 335

Weberův mlýn na bělidle – 337

Liberecké soukenické valchy – 338

Založení soukenického cechu

v Jablonci 1810 – 343

Plátenictví – 343

Andreas Kunze zvaný

Brechschmid – 343 (r)

Soukenictví – 344

P. Freiwiligg

Stručně o textilní výrobě na slezské straně hor – 346

I. Laborewicz

ZMĚNY V HOSPODÁŘSTVÍ

ZA NAPOLEONSKÝCH VÁLEK – 348

P. Freiwiligg

Přechod ke střídavému systému

v zemědělství – 348

Cesta brambor do Jizerských hor – 350

Poznámky k hospodářskému vývoji

za napoleonských válek – 351

Těžká léta 1804–1806 – 351

Rumfordská polévka – 352

Kontinentální blokáda – 352

Státní bankrot 1811 – 353

NAPOLEONSKÉ VÁLKY V OKOLÍ

JIZERSKÝCH HOR – 354

M. Kolomazník, K. Řezníček

Údálosti ve Slezsku v letech 1806–1808 – 354

Útok na Žitavu v roce 1809 – 355

Údálosti první poloviny roku 1813 – 356

Údálosti na horním toku Lužické Nisy – 359

Údálosti na horních tocích Bobru

a Kwisy – 372

Útrapy obyvatelstva – 383

Dopis generála Neipperga obyvatelům

Jizerských hor – 385

Audience liberecké deputace v hlavním Napoleonově stanu ve Lwowku Śląském dne 23. srpna 1813 – 387

Situace po odchodu napoleonských vojsk – 388

Vyčíslení škod způsobených městu

Frýdlantu nepřátelskými vojsky ve dnech

17. 8. – 2. 9. 1813 – 389

Synové Jizerských hor v napoleonských

válkách – 391

POZDNÍ BAROKO A KLASICISMUS

ARCHITEKTURA POZDNÍHO BAROKA A KLASICISMUSU (1750–1850) – 394

J. Zeman

Sakrální stavby – 394

Zásadský rychtář Jan Šourek – 396

Anton Karl Schmidt – 397

Kittelovský areál v Krásné – 398

Obytná architektura – 402

Pozdní baroko a klasicismus v Liberci – 405

Urbanistický a architektonický vývoj

Liberce – 406

Pozdní baroko a klasicismus

na Jablonceku – 412

Smržovka – 415

Pozdní baroko a klasicismus

na Frýdlantsku – 416

Hejnice – 418

Lázně Libverda – 418

Luh a Raspenava – 422

Nové Město pod Smrkem – 423

BAROKO A KLASICISMUS NA SEVERU HOR PO ROCE 1740 – 424 (r)

Zámek Pakozdów – 428

R. M. Luczyński

Zámek Pobiedna – 429

Zámek Cieplice Śląskie Zdrój – 431

PŘÍLOHY

Literatura a prameny – 436

Literatura – 436

Prameny – 444

Rejstříky – 445

Rejstřík místní – 445

Rejstřík věcný – 447

Rejstřík jmenný – 449

Zkratky autorů, institucí a periodik – 455

Pozn.: Kvůli zjednodušení neopakujeme jména autorů. Jsou uvedeni jen u první kapitoly, zatímco u následujících, jež také zpracovávali, už nikoliv. Jejich jméno se znovu vyskytne pouze tehdy, když je sled kapitol přerušen prací jiného autora.

Malé „r“ v závorce značí, že text byl zpracován redakčně na základě literatury.